

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการใช้การโฆษณาทางโทรทัศน์เรื่อง "ดาวเทียม" ที่มีต่อพฤติกรรมการทิ้งขยะในนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น โดยศึกษาดมแนว ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการเปรียบเทียบความ แดกต่างของความถี่ของจำนวนนักเรียนที่แสดงพฤติกรรมการทิ้งขยะลงถังขยะระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมโดยการทดสอบไคสแควร์ ปรากฏว่าพฤติกรรมการทิ้งขยะลงถังขยะจากการสังเกต ในระหว่างการทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 นั่นคือจำนวนนักเรียนในกลุ่มทดลองที่ได้ดูรายการดาวเทียมแสดงพฤติกรรมการทิ้งขยะลง ถังขยะมากกว่าจำนวนนักเรียนในกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้ดูรายการดาวเทียม ซึ่งก็สอดคล้องกับสมมติฐาน ของการวิจัยนี้ที่ว่า การโฆษณาทางโทรทัศน์เรื่อง "ดาวเทียม" มีผลต่อพฤติกรรมการทิ้งขยะลงถังขยะ ของนักเรียน จำนวนนักเรียนที่ได้ดูการโฆษณาทางโทรทัศน์เรื่อง "ดาวเทียม" จะแสดงพฤติกรรมการ ทิ้งขยะลงถังขยะมากกว่าจำนวนนักเรียนที่ไม่ได้ดูการโฆษณาทางโทรทัศน์เรื่อง "ดาวเทียม" และผล การวิจัยในระยะติดตามผลพบว่า การโฆษณาทางโทรทัศน์เรื่อง "ดาวเทียม" ยังมีผลต่อพฤติกรรม การทิ้งขยะลงถังขยะของนักเรียนในกลุ่มทดลอง

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม Bandura (Bandura, 1977 : 15-55; 1968 : 47-105) ที่กล่าวว่ามนุษย์สามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้จากการสังเกตพฤติกรรม หรือการกระทำของผู้อื่น เป็นแบบอย่าง พฤติกรรมของมนุษย์นั้นสามารถเกิดขึ้นได้จากการเรียนรู้โดย การสังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ ของตัวแบบ ซึ่งตัวแบบนั้นอาจเป็นตัวแบบที่มีชีวิตหรือตัวแบบในรูปสัญลักษณ์ อันได้แก่ ภาพยนตร์ รายการโทรทัศน์ หรือสื่อมวลชนประเภทอื่น ๆ และเนื่องจากความมีประสิทธิภาพ ความสามารถที่จะนำเสนอข่าวสารต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวางของโทรทัศน์ จึงทำให้ตัวแบบทาง โทรทัศน์มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนพฤติกรรมและทัศนคติทางสังคมของบุคคล เป็นอย่างมาก ทั้งเด็กและ ผู้ใหญ่จะรับเอารูปแบบของทัศนคติ การตอบสนองทางอารมณ์และพฤติกรรมใหม่ ๆ ของตัวแบบที่ได้ เห็นจากภาพยนตร์หรือรายการโทรทัศน์เข้าไปและเลียนแบบพฤติกรรมนั้น ๆ (Liebert, Neale & Davidson, 1973) นอกจากนั้นผลการวิจัยครั้งนี้ยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยทั้งในประเทศและ ต่างประเทศที่ศึกษาโดยใช้ตัวแบบทางโทรทัศน์ในการส่งเสริมหรือปลูกฝังพฤติกรรมที่พึงปรารถนา

หรือพฤติกรรมด้านบวกต่าง ๆ ในเด็ก เช่น พฤติกรรมการช่วยเหลือ จากงานวิจัยของ Elliot and Vasta (1970); Bryan (1975); Sprafkin, Liebert and Poulos (1975) ; Collin and Getz (1967); Friedrich and Stein (1973, 1975), Moriarty and McCabe (1977); Friedrich-Cofer, Huston-Stein, Kipnis, Susman and Clewett (1979); และ Ahammer and Murray (1979) ซึ่งต่างก็พบว่าเมื่อให้เด็กในกลุ่มทดลองดูรายการโทรทัศน์ที่มีตัวแบบแสดงพฤติกรรมการช่วยเหลือ ส่วนเด็กในกลุ่มควบคุมให้ดูรายการโทรทัศน์อื่น ๆ แล้ว เด็กที่ได้ดูรายการโทรทัศน์ที่มีตัวแบบแสดงพฤติกรรมการช่วยเหลือจะแสดงพฤติกรรมการช่วยเหลือมากกว่าเด็กที่ไม่ได้ดูรายการโทรทัศน์ที่มีตัวแบบแสดงพฤติกรรมการช่วยเหลือ หรือดูรายการโทรทัศน์อื่น พฤติกรรมเอื้อเฟื้อ จากงานวิจัยของ จรรยา นະกะรัต (2528); Bryan and Walbek (1970); Midlarsky and Bryan (1972); Bryan (1972); Rushton and Owen (1975) และ Grusec and Others (1978) พบว่าเมื่อให้เด็กดูรายการโทรทัศน์ที่มีตัวแบบแสดงพฤติกรรมเอื้อเฟื้อ เช่น การบริจาคเงินให้กับองค์การกุศล เด็กที่ได้ดูรายการโทรทัศน์ที่มีตัวแบบแสดงพฤติกรรมเอื้อเฟื้อจะแสดงพฤติกรรมการบริจาคเงินหรือสิ่งของต่าง ๆ มากกว่าเด็กที่ไม่ได้ดูรายการโทรทัศน์ที่มีตัวแบบแสดงพฤติกรรมเอื้อเฟื้อ ส่วนในเรื่องพฤติกรรมการควบคุมตัวเองนั้น จากงานวิจัยของ Stein and Bryan (1972); Wolf and Cheyne (1972) พบว่าเมื่อให้เด็กดูรายการโทรทัศน์ที่มีตัวแบบแสดงพฤติกรรมการควบคุมตัวเอง เช่น การเชื่อฟังคำสั่งไม่เล่นของเล่นที่ถูกห้ามหรือการอดทนรอรับรางวัล เด็กที่ได้ดูรายการโทรทัศน์ที่มีตัวแบบแสดงพฤติกรรมการควบคุมตัวเองจะแสดงพฤติกรรมการควบคุมตัวเองมากกว่าเด็กที่ไม่ได้ดูรายการโทรทัศน์ที่มีตัวแบบแสดงพฤติกรรมการควบคุมตัวเอง และในเรื่องการแสดงพฤติกรรมความเป็นมิตรนั้น จากงานวิจัยของ Fryrear and Thelen (1969); Gorn, Goldbert and Kanungo (1976); และ Coates, Pusser and Goodman (1976) ก็พบว่าเมื่อให้เด็กได้ดูรายการโทรทัศน์ที่มีตัวแบบแสดงพฤติกรรมการเป็นมิตรกับบุคคลอื่น ๆ เด็กอีกกลุ่มหนึ่งดูรายการโทรทัศน์อื่น ๆ เด็กที่ได้ดูรายการโทรทัศน์ที่มีตัวแบบแสดงพฤติกรรมการเป็นมิตรกับบุคคลอื่น ๆ จะแสดงพฤติกรรมการเป็นมิตรกับบุคคลอื่น ๆ มากกว่าเด็กที่ได้ดูรายการโทรทัศน์อื่น ๆ นอกจากนั้นผลการวิจัยอิทธิพลของรายการโทรทัศน์ที่มีต่อพฤติกรรมการเลียนแบบครั้งนี้ยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยอื่น ๆ ที่ศึกษาเกี่ยวกับเด็กที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนต่าง ๆ

เช่น พฤติกรรมการแยกตัวจากสังคม พฤติกรรมการกลัวสิ่งต่าง ๆ อย่างไม่มีเหตุผล โดยการใช้ตัวแบบทางโทรทัศน์ในการปรับพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนของเด็ก พฤติกรรมการแยกตัวจากสังคม ตามการศึกษาของ O'Connor (1969) ซึ่งพบว่าเมื่อให้เด็กดูรายการโทรทัศน์ที่มีตัวแบบแสดงการปะทะสัมพันธ์กับเด็กอื่น ๆ แล้ว เด็กที่ได้ดูรายการโทรทัศน์ที่มีตัวแบบแสดงการปะทะสัมพันธ์กับเด็กอื่น ๆ จะแสดงการปะทะสัมพันธ์กับเด็กอื่น ๆ มากกว่าเด็กที่ไม่ได้ดูรายการโทรทัศน์ที่มีตัวแบบแสดงการปะทะสัมพันธ์ การใช้ตัวแบบทางโทรทัศน์เพื่อลดความกลัวสิ่งต่าง ๆ เช่น การศึกษาของ สุนทรีย์ ชูโต (2523) ใช้ตัวแบบทางโทรทัศน์เพื่อลดความกลัวหูของ เด็ก Bandura and Menlove (1968) ใช้ตัวแบบทางโทรทัศน์เพื่อลดความกลัวสุนัขของเด็ก Meichenbaum (1971); Bandura and Barab (1973) และ Kornhaber and Schroder (1975) ใช้ตัวแบบทางโทรทัศน์เพื่อลดความกลัวรูของ เด็ก Denney and Sullivan (1976) ใช้ตัวแบบทางโทรทัศน์เพื่อลดความกลัวแมงมุมของเด็ก ซึ่งผลการวิจัยต่างก็พบว่าเมื่อให้เด็กดูรายการโทรทัศน์ที่มีตัวแบบแสดงการปะทะสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กกลัวโดยตัวแบบไม่แสดงความหวาดกลัว และเด็กอีกกลุ่มหนึ่งดูรายการโทรทัศน์อื่น ๆ แล้ว เด็กที่ได้ดูรายการโทรทัศน์ที่มีตัวแบบแสดงการปะทะสัมพันธ์กับสิ่งที่เด็กกลัว จะมีการปะทะสัมพันธ์กับสิ่งที่กลัวได้มากกว่าเด็กที่ไม่ได้ดูรายการโทรทัศน์ที่มีตัวแบบแสดงการปะทะสัมพันธ์กับสิ่งที่เด็กกลัว

รายการโทรทัศน์ที่ใช้ในการศึกษาวิจัย เกี่ยวกับพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของเด็กในอดีตนั้นส่วนใหญ่จะสร้างเป็นภาพยนตร์การ์ตูนหรือมีตัวแบบที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับคนดู เนื้อเรื่องจะเป็นเรื่องตลกง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน มีการแสดงขั้นตอนของการกระทำของตัวแบบอย่างชัดเจน และใช้เวลาในการดูแต่ละครั้งไม่นานนัก ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดความดึงดูดใจ ความสนใจ และความใส่ใจในเด็กได้ง่าย และเด็กก็สามารถที่จะกระทำตามพฤติกรรมนั้นได้ รายการโทรทัศน์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นรายการโฆษณาทางโทรทัศน์เรื่อง "คาริเศษ" ซึ่งเป็นรายการโฆษณาที่สร้างเป็นภาพยนตร์การ์ตูน มีตัวแบบที่คล้ายคลึงกับคนดูคือตัวแบบมีปัญหาทางด้านพฤติกรรมการรักษาความสะอาดและมีเพลงสั้น ๆ ง่าย ๆ เพื่อให้เด็กร้องได้ประกอบ ซึ่งก็เป็นกลวิธีหนึ่งที่จะดึงดูดความสนใจของเด็กได้มาก เนื่องจากภาพและเสียง เป็นสิ่งที่ช่วยในการดึงดูดความสนใจและจะกระตุ้นให้เด็กเกิดความใส่ใจได้ง่ายและเร็ว นอกจากนั้นเนื้อเรื่องของรายการคาริเศษยังเป็นเนื้อเรื่องตลกง่าย ๆ เป็นไป

อย่างมีระบบ และมีขั้นตอนของการกระทำที่ไม่ซับซ้อน จึงง่ายแก่การทรงจำ ดังนั้นจึงทำให้เด็กสามารถที่จะรวบรวมแบบแผนการกระทำของตัวแบบได้ง่าย สามารถนำไปปฏิบัติตามได้และเมื่อปฏิบัติตามแล้วก็เกิดผลดีแก่ตัวเองคือรู้สึกภูมิใจที่ช่วยรักษาม้านเมืองให้สะอาด ลักษณะดังกล่าวเช่นนี้ก็สอดคล้องกับสาระสำคัญของทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura ที่ระบุว่า การเรียนรู้จากตัวแบบจำเป็นจะต้องประกอบไปด้วยกระบวนการที่สำคัญ 4 กระบวนการคือ กระบวนการใส่ใจ (Attentional Processes) กระบวนการทรงจำ (Retention Processes) กระบวนการผลิต (Production Processes) และกระบวนการจูงใจ (Motivational Processes) ถ้าขาดกระบวนการใดกระบวนการหนึ่ง การเลียนแบบหรือการกระทำตามตัวแบบก็จะมีแนวโน้มที่จะลดลง เพราะการจัดกระบวนการเรียนรู้จากตัวแบบนี้เกิดจากการกระตุ้นให้ผู้สังเกตใส่ใจกับตัวแบบอย่างแท้จริง จนสามารถจดจำและนำมาสร้างเป็นสัญลักษณ์ได้ ตลอดจนสามารถคิดแปลงสัญลักษณ์นั้นและนำออกมาใช้ได้ภายในภายหลัง โดยมีกระบวนการสุดท้ายคือแรงจูงใจที่ทำให้ผู้สังเกตแสดงการตอบสนองออกมา คือการกระทำตามตัวแบบในที่สุด

ผลการวิจัยในระยะติดตามผล 5 วัน พบว่าจำนวนนักเรียนในกลุ่มทดลองแสดงพฤติกรรมกาบทิ้งขยะมากกว่าจำนวนนักเรียนในกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .001$) นั่นคือนักเรียนที่เคยดูรายการโฆษณาทางโทรทัศน์เรื่อง "ดาวพิเศษ" ยังคงแสดงพฤติกรรมกาบทิ้งขยะมากกว่านักเรียนที่ไม่ได้ดูรายการโฆษณาทางโทรทัศน์เรื่อง "ดาวพิเศษ" ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารายการโฆษณาทางโทรทัศน์เรื่อง "ดาวพิเศษ" ยังคงมีผลต่อพฤติกรรมกาบทิ้งขยะ เป็นการชั่วคราวระยะหนึ่ง

ในการวิจัยครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นนักเรียนชาย, หญิง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และประถมศึกษาปีที่ 2 ของโรงเรียนจัดรัฐวิद्याนุถุล จำนวน 80 คน ซึ่งนักเรียนทุกคนเคยได้ดูรายการดาวพิเศษมาแล้วในการดูรายการโทรทัศน์ประจำวัน แต่จากการสังเกตและการทดสอบก่อนการทดลองโดยผู้วิจัยจัดสภาพการณ์ทดลองให้นักเรียนแต่ละคนดูภาพยนตร์การ์ตูน 1 เรื่อง หลังจากนั้น นักเรียนจะได้รับประทานขนม 1 ชิ้น เมื่อรับประทานขนมหมดนักเรียนจะได้ดูภาพยนตร์การ์ตูนอีก 1 เรื่อง ผลการทดสอบพบว่านักเรียนยังแสดงพฤติกรรมกาบไม่ทิ้งขยะลงถังขยะ แสดงให้เห็นว่าในสภาพการดูรายการโทรทัศน์ประจำวันนั้น การโฆษณาทางโทรทัศน์เรื่อง "ดาวพิเศษ" ยังไม่มีผลต่อพฤติกรรมกาบทิ้งขยะลงถังขยะของนักเรียน ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากตัวแปรอิสระอื่น ๆ ได้แก่ ความใส่ใจต่อรายการดาวพิเศษ

ของนักเรียน ซึ่งในสภาพการดูรายการโทรทัศน์ประจำวันของนักเรียนนั้น นักเรียนไม่ได้ใส่ใจกับรายการ
 คาริเศษมากนักเนื่องจากนักเรียนอาจจะให้ความสนใจและใส่ใจกับภาพยนตร์หรือรายการโทรทัศน์อื่น ๆ
 มากกว่า นอกจากนั้นในรายการโทรทัศน์ประจำวันยังมีการโฆษณารายการอื่น ๆ ที่ดึงดูดความสนใจ
 ได้ดีกว่ารายการคาริเศษ เมื่อนักเรียนไม่ได้สนใจและใส่ใจต่อรายการคาริเศษ นักเรียนก็ไม่สามารถ
 สังเกตและเก็บรายละเอียดเกี่ยวกับพฤติกรรมของตัวแบบจากรายการคาริเศษได้ การทรงจำเกี่ยว
 กับพฤติกรรมของตัวแบบจะไม่เกิดขึ้น ดังนั้นนักเรียนจึงไม่สามารถแสดงพฤติกรรมการหึ่งขณะลงถึงขณะ
 ตามตัวแบบจากรายการคาริเศษ ซึ่งก็สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura
 (Bandura, 1977 : 22-29) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้จากตัวแบบจำเป็นต้องประกอบไปด้วย 4
 กระบวนการ และกระบวนการที่มีความสำคัญในการเลียนแบบมากที่สุดคือกระบวนการใส่ใจ
 (Attentional Processes) เพราะบุคคลจะไม่สามารถเรียนรู้ได้เลยถ้าขาดความใส่ใจและขาด
 การรับรู้พฤติกรรมที่ตัวแบบแสดงออกมา เมื่อขาดการใส่ใจ การทรงจำเกี่ยวกับพฤติกรรมของตัวแบบ
 ย่อมไม่เกิดขึ้น ดังนั้นบุคคลก็ไม่สามารถเลียนแบบพฤติกรรมจากตัวแบบได้ แต่การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้
 จัดสภาพการณ์ทดลองให้นักเรียนได้มีโอกาสดูแถบบันทึกภาพภาพยนตร์การ์ตูนที่มีการโฆษณาทางโทรทัศน์
 เรื่อง "คาริเศษ" สลับเพียงการโฆษณาเดียว นักเรียนจึงมีโอกาสที่จะใส่ใจกับรายการคาริเศษได้
 มากกว่าการดูรายการคาริเศษในสภาพการดูรายการโทรทัศน์ประจำวัน ดังนั้นนักเรียนจึงสามารถที่จะ
 เลียนแบบพฤติกรรมการหึ่งขณะลงถึงขณะของตัวแบบจากรายการคาริเศษได้ จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจ
 อย่างยิ่งที่จะศึกษาวิจัยกันต่อไปว่ามีตัวแปรอิสระอื่น ๆ ตัวแปรใดบ้างที่จะทำให้นักเรียนเกิดพฤติกรรม
 การเลียนแบบพฤติกรรมการหึ่งขณะลงถึงขณะของตัวแบบจากรายการคาริเศษในสภาพการดูรายการ
 โทรทัศน์ประจำวัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การวิจัยครั้งนี้สรุปผลได้ว่าการโฆษณาทางโทรทัศน์เรื่อง "ตาริเศษ" มีผลต่อพฤติกรรม การทิ้งขยะของนักเรียนระดับประถมศึกษาชั้นต้น ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับทฤษฎีการเขียนวีทิงของ Bandura และสอดคล้องกับงานวิจัยทั้งในประเทศและงานวิจัยต่างประเทศ ดังนั้นการที่จะเสริมสร้างหรือปลูกฝังพฤติกรรมกาทิ้งขยะให้กับเด็กหรือเยาวชน วิธีการหนึ่งที่ได้ผลก็คือการสร้างรายการโทรทัศน์ที่มีตัวแบบแสดงพฤติกรรมกาทิ้งขยะตลอดถึงขยะ เพื่อเป็นแบบอย่างแก่เด็กที่ได้ดูรายการโทรทัศน์ที่จะจดจำและนำไปปฏิบัติตามและควรคำนึงถึงตัวแปรอิสระอื่น ๆ ที่จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกาเลียนแบบของเด็กด้วย เช่น ผลการวิจัยของ Grusec, Kuczynski, Rushton and Simutis (1978) พบว่าการกระทำและคำพูดที่สนับสนุนการกระทำของตัวแบบ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกาเลียนแบบของผู้ร่วมการทดลองมากกว่าการกระทำของตัวแบบเพียงอย่างเดียว สิ่งที่น่าสนใจในการศึกษาวิจัยต่อไปก็คือการสอนและคำแนะนำของพ่อแม่ ผู้ปกครองในขณะที่ดูรายการโทรทัศน์กับเด็กนั้นจะมีอิทธิพลต่อการเลียนแบบพฤติกรรมที่พึงปรารถนาจากรายการโทรทัศน์หรือไม่และอย่างไร และจะเสริมแรงด้วยวิธีการใดได้บ้างเพื่อให้พฤติกรรมที่พึงปรารถนาเช่นนี้คงอยู่อย่างถาวรต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย